

Стрельніков В. Ю.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри філософії і економіки освіти,
Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського
strelnikov.poltava@gmail.com

ОБДАРОВАНІЙ УЧИТЕЛЬ ДЛЯ ОБДАРОВАНОВОГО УЧНЯ: СКЛАДНИКИ ТА РІВНІ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Розглядаються можливості особистісно-професійного розвитку вчителя у закладі неперервної освіти. Зроблено акцент на основних складниках (векторах) розвитку вчителя та характеристиках рівнів розвитку вчителя, які безпосередньо впливають на його роботу з обдарованими дітьми. Ураховані основні функції і компетентності вчителя, вміщені у новому професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

Ключові слова: особистісно-професійний розвиток, заклад неперервної освіти, обдарований вчитель, обдарований учень.

Annotation: Possibilities of personal and professional development of a teacher in an institution of continuing education are considered. Emphasis is placed on the main components (vectors) of the teacher's development and the characteristics of the levels of the teacher's development, which directly affect his work with gifted children. The main functions and competences of the teacher included in the new professional standard "Teacher of a general secondary education institution" are taken into account.

Key words: personal and professional development, institution of continuous education, gifted teacher, gifted student.

Постановка проблеми. Сучасна освіта вимагає від учителя не лише високого професійного рівня, але й постійного особистісного розвитку. Для належної роботи з обдарованими дітьми педагоги мають володіти актуальними методиками навчання обдарованих, адаптуватися до змін в освітньому просторі, розвивати емоційний інтелект. Ці виклики роблять необхідним створення умов для неперервної освіти вчителів. Особистісно-професійний розвиток учителя, як необхідний компонент сучасної освіти, має забезпечувати не лише якість навчання обдарованих учнів, але й допомогти педагогу залишатися мотивованим та емоційно стійким. У закладах неперервної освіти мають застосовуватися інноваційні моделі підтримки педагогів, щоб сприяти їхньому розвитку в сучасних умовах постійних змін.

Аналіз останніх досліджень проведених у наших розвідках [7–20], працях Л. Лебедик [2–4; 8], а також аналіз педагогічної спадщини Г. Ваценка [1], Г. Сковороди [6], В. Сухомлинського [21–23], В. Шрамля (W.Schraml) [25], Р. і А. Тауш (R. Tausch, A. Tausch) [26] та ін. дає підстави стверджувати, що

методологічні питання і прикладні завдання особистісно-професійного розвитку вчителя складають одну з центральних проблем сучасних психолого-педагогічних наук. У сучасній науці відсутня єдність думок щодо того, якою є структура і критерії особистісно-професійного розвитку вчителя. Теоретична і термінологічна розмаїтість у дослідженнях цього процесу, різні уявлення про проектування особистісно-професійного розвитку вчителів свідчать про те, що вони не суперечать, а швидше доповнюють один одного. Однак загально визнаними є факти позитивних змін педагога в реально здійснюваній активності, викликані інтересами і потребами професійного самовдосконалення у роботі з обдарованими дітьми.

Тому *метою* статті є розкриття складників (векторів) розвитку вчителя та опис характеристики рівнів розвитку вчителя, які безпосередньо впливають на його роботу з обдарованими дітьми.

Виклад основного матеріалу дослідження розпочнемо з виокремлення основних складників (векторів) особистісно-професійного розвитку вчителя. Пропонований нами проєкт особистісно-професійного розвитку вчителя є послідовним розгортанням універсальної форми розвитку будь-якого об'єкта, зокрема, особистості педагога – спіралі в системі координат. Згідно цього проєкту особистісно-професійний розвиток вчителя як ідеального «тіла» йде шляхом розкручування спіралі за трьома векторами у світлі Універсуму: «особистісні смисли – професійний розвиток – культуротворчість» [13, с. 116]. У проєкті особистісно-професійного розвитку кожний рівень смислової вертикалі є завершеним циклом спіралі розвитку особистості педагога. Один рівень «особистісного смислу» відповідає подвійному оберту спіралі, кожний оберт складається із двох фаз: кризової і стабільної, у якій учитель виконує свою культуротворчу функцію.

Вектор (складник) розвитку вчителя «**Особистісні смисли**», згідно традицій гуманістичної психології [13, с. 117], складають п'ять ієрархічних рівнів: 1) майже не особистісний, коли у вчителя (переважно, початківця) відсутнє власне, особистісне ставлення до виконуваних дій; 2) егоцентричний, коли смисловими устремліннями вчителя є власна вигода, зручність, успіх, престижність, а його учні, залежно від цього, «хороші» чи «зручні»; 3) групоцентричний, коли вчитель ідентифікує себе з групою, головним стає успіх групи, учитель цінний не сам собою, а своєю належністю до певної групи; 4) гуманістичний, коли вчителю властиві смислові устремління загальнолюдської спрямованості; за кожним учнем визнаються рівні права, свободи й обов'язки, прагнення до результату, який передбачає благо для всіх; 5) есхатологічний або духовний, коли учні набувають для вчителя сакральної цінності як образ і подоба Бога.

Особистісні смисли вчителя, крім ієрархії, характеризуються й інтенсивністю засвоєння кожного рівня. Хоч у кожного вчителя можуть бути декілька цих рівнів, а ситуаційно домінує якийсь один рівень, який є типовим для цього вчителя. Зміна особистісно-сміслових рівнів супроводжується глибокою кризою, виходом з якої є розвиток – прогрес чи регрес.

Вектор (складник) **«Професійний розвиток»** вказує на процес формування комплексу професійно значимих якостей на основі індивідуально-психологічних якостей, які обумовлюють цілісну структуру й особливості професійної діяльності з обдарованими дітьми. Усвідомлення професійної ролі, осмислення можливих професійних рішень та їх наслідків, узагальнення своєї професійної діяльності з обдарованими дітьми й прогнозування її перспектив, здатність до самоконтролю та самовдосконалення утворюють вихідну базу для проєктування особистісно-професійного розвитку для роботи з обдарованими дітьми.

У професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [5] виділені 5 основних трудових функцій, до кожної з яких належать декілька компетентностей (всього згруповано 12 компетентностей):

– Трудова функція А. Навчання здобувачів освіти предметів (інтегрованих курсів). Компетентності – А1. Мовно-комунікативна компетентність; А2. Предметно-методична компетентність; А3. Інформаційно-цифрова компетентність;

– Трудова функція Б. Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу. Компетентності – Б1. Психологічна компетентність; Б2. Емоційно-етична компетентність; Б3. Компетентність педагогічного партнерства;

– Трудова функція В. Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища. Компетентності – В1. Інклюзивна компетентність; В2. Здоров'язбережувальна компетентність;

– Трудова функція Г. Проведення освітнього процесу. Компетентності – Г1. Прогностична компетентність; Г2. Організаційна компетентність; Г3. Оцінювально-аналітична компетентність;

– Трудова функція Д. Безперервний професійний розвиток. Компетентність – Д1. Здатність до навчання впродовж життя.

Чи можна їх взяти за 5 векторів розвитку вчителя, які реалізують його роботу з обдарованими дітьми? Фактично вони складають один вектор у нашій концепції («Професійний розвиток»).

Об'єктом розвитку вчителя, формою реалізації його творчого потенціалу у професійній діяльності з обдарованими дітьми є інтегральні характеристики його особистості: професійна компетентність, емоційна та поведінкова гнучкість, Я-концепція, якості, необхідні для професії вчителя [13, с. 117–118]. Кожна інтегральна характеристика є певним поєднанням чи комбінацією значущих особистісних якостей, необхідних для успішної роботи з обдарованими дітьми.

Якості особистості вчителя є транзитивними, які переходять з одного рівня професійного розвитку на інший. Інтегральні характеристики його особистості розвиваються інтенсивніше за умови усвідомлення ним необхідності перетворення свого внутрішнього світу і пошуку нових можливостей самоствердження у роботі з обдарованими дітьми.

Вектор (складник) розвитку вчителя «**Культуротворчість**» є універсальною властивістю особистості вчителя, яка характеризує рівень інтелектуального і творчого потенціалу для роботи з обдарованими дітьми; рівень продуктивності, плідності, творення діяльності, життєтворчості. Результатом розвитку вчителя є все більша реалізованість життя, творення діяльності, конструктивний вплив на оточення, суспільство, світ в цілому; посилення здатності протистояти деструктивності, розрусі, розпаду й смерті.

Таким чином, проєкт розвитку вчителя, який апробується у Полтавській академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, має п'ять рівнів: майже не особистісний рівень, егоцентричний, групоцентричний, гуманістичний і духовний. Учитель, який перебуває на тому чи іншому рівні розвитку, володіє всіма вже привласненими рівнями. Але важливим є не засвоєння максимальної кількості рівнів, а домінування вищих із них. Чим вищим є рівень розвитку вчителя, тим вищий ступінь його творчості й більший потенціал самореалізації у роботі з обдарованими дітьми. Не кожен вчитель досягає максимальних висот гуманістичного і духовного рівня.

Цими уявленнями про особистісно-професійний розвиток вчителя будемо керуватися у подальшому аналізі рівнів такого розвитку.

Першим, «нульовим» рівнем розвитку вчителя є *майже не особистісний рівень*. До його характеристики підходять й інші класифікації типів особистостей, які знаходимо у психолого-педагогічній літературі: недопустимий, депресивний у В. Шрамля (Schraml W.) [25, с. 210–214], патерналістський («патерналізмом» також часто називають дії або ставлення до людини, спрямовані проти її волі, у вигляді опіки, піклування з боку деякого «авторитету») у Х. Еблі [13, с. 119] та ін.

Вектор розвитку вчителя «Особистісні смисли» – для вчителя цього рівня характерна відсутність власного ставлення до виконуваних дій, цілісного «свого Я», ототожнення себе з іншими. Якщо цей рівень є домінуючим, то вчитель прагне симбіотичної (емоційно-сислової) єдності з обдарованими дітьми (чи, що трапляється рідше, з колегами-педагогами). Він або виконує роль «психологічної матері», «емоційно згорає», або сам стає психологічною дитиною і використовує обдарованих дітей як джерело емоцій.

Щодо вектору розвитку вчителя «Професійний розвиток», якщо переважає рівень майже не особистісний, то для нього є характерними: низька впевненість

у собі; схильність до стереотипного, формального мислення; догматичний стиль педагогічної діяльності на примітивному рівні, заснованої на запитаннях, що вимагають однозначної відповіді, на засвоєнні фактів лише з метою їхнього запам'ятання; намагання уникати дискусій, варіативних виборів і альтернатив у процесі педагогічної діяльності; наявність негативних особистісно-професійних якостей, як несправедливість у взаєминах з учнями, необґрунтованість вимог до них, агресивність чи безхарактерність, непослідовність; відчуття особистої і професійної неадекватності; екстремальні установки і уявлення щодо себе породжують у вчителя й екстремальні форми поведінки – від агресивних і ворожих до пасивних, від неприйняття думок і ідей обдарованих дітей і колег до звички піддаватися впливу.

На векторі розвитку вчителя «Культуротворчість», майже не особистісний рівень вчителя позначаємо як «до культурний», адже він пов'язаний з дуже незначною культуротворчістю й практично не має відношення до творчості. Якщо вчитель «поміщається» тільки тут, його дії сприяють деградації оточення. Якщо цей рівень інтенсивно засвоєний вчителем, він фактично стає постачальником хаосу, перешкодою для творчої роботи.

Наступний, *егоцентричний рівень* має певну його подібність зі згадуваними у психолого-педагогічних дослідженнях «нарцистичним» у В. Шрамля (Schraml W.) [25, с. 210-214], «тираном» у Х. Еблі, адаптаційним у Д. Холланда [13, с. 120] та ін.

Щодо напрямку розвитку вчителя «Особистісні смисли», то вчителям із домінуючим егоцентричним рівнем властиве отримання вигоди й успіху для себе, відношення до себе як до самоцінності, до обдарованих учнів – як до засобів для досягнення своєї мети. Якщо цей рівень домінує у структурі особистості вчителя, то головним є власне благополуччя, зручність і успіх, а обдаровані діти використовуються як засіб для їх досягнення. Пріоритетами є прагнення економити свої сили і здоров'я, матеріальна вигода та інше. Обдаровані діти, які перешкоджають досягненню цих цілей, оцінюються як погані, з ними слід боротися або викинути зі сфери своїх життєвих інтересів. Як відомо, маніпуляція небезпечна для обох сторін, тому домінуючий егоцентричний рівень особистості вчителя є перешкодою для його розвитку.

У проявах вектору розвитку вчителя «Професійний розвиток» можна інколи бачити зовні демонстровані високі професійні якості, які є маніпуляцією з властивою їй обманом і цинізмом.

Здебільшого вчителю егоцентричного рівня властива адаптивна поведінка, у його самосвідомості домінує тенденція до підкорення професійної діяльності зовнішнім обставинам у вигляді виконання вимог, правил, норм, рекомендацій.

Відбуваються процеси пристосування чи підпорядкування середовища й обдарованих дітей інтересам учителя.

Егоцентристу властиві негативні професійні установки, які здатні згубно впливати на обдарованих дітей: негативно реагувати на тих, хто його не любить; використовувати будь-яку можливість створення для обдарованих дітей труднощів, адже це не дає розслабитись; стимулювати учнів до навчальної роботи, викликаючи в них почуття провини за свої похибки; будувати діяльність на основі конкурентної боротьби; передбачати ймовірність не завжди чесної поведінки обдарованих дітей; прагнути до встановлення жорсткої дисципліни.

Вектор розвитку вчителя «Культуротворчість» у егоцентриста показує дещо вищу, ніж на майже не особистісному рівні, самореалізацію, здатність до творчості, однак напрямок активності односторонній – для задоволення своїх потреб, тому його можна назвати «споживачем культури». Аналізуючи особистість вчителя з цієї точки зору, слід відмітити, що лише споживаючи предмети культури, він знаходиться «поза» нею, трансляція цінностей культури обдарованим дітям на цьому рівні неможливе.

Групоцентричний рівень є схожим на «большевицький» у Г. Ващенко [1], соціальний у Д. Холланда, «громадянський» у В. Лемана, соціально-психологічний у Е. Фовінкель [13, с. 122], та ін.

Особистісно-професійний розвиток вчителя за вектором «Особистісні смисли» на групоцентричному рівні характеризують: ототожнення себе з групою, входження до єдності, зміцненої соціальними зв'язками і груповою мораллю; пріоритетність інтересів колективу над інтересами окремої обдарованої дитини, які можна віддати в жертву. За умови домінування цього рівня особисте життя вчителя не вважається цінним, важливим, що не сприяє розвитку його індивідуальності. Для учителя найвищою цінністю є доктрина держави, мораль колективу, ідеологія певної партії, а сам він є лише засобом для їхньої реалізації.

Вектору розвитку вчителя «Професійний розвиток» учителю з групоцентричним рівнем розвитку властиві: спрямованість на роботу щодо згуртування класу, школи чи трудового колективу, де він працює; почуття належності до свого народу, малої і великої Батьківщини, активна громадянська позиція; успішна соціалізація; стійкі тенденції реагування, які є суб'єктивними передумовами професіоналізму; ентузіазм; відповідальність; учитель переважно пристосовує свої індивідуальні особливості і можливості до потреб професійного середовища й існує за рахунок досягнень минулого (експлуатації стереотипів, канонізації, універсалізації свого досвіду). Звідси можуть виникати передумови для зниження професійної активності й розвитку, неприйняття різних новацій, використання свого становища для тиску на обдарованих дітей.

Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [5] переконливо показує, що державні й суспільні вимоги до результативності праці учителя роблять пріоритетним саме групоцентричний рівень з його професійним стилем, орієнтацією перш за все на зміст діяльності, на відповідність її результатів державним стандартам.

Вектор розвитку вчителя «Культуротворчість» на групоцентричному рівні характеризується творчістю вищою, ніж попередні. Ця вища творчість полягає у здатності засвоювати моральні цінності суспільства й культури, до яких належить, зберігати їх і передавати. Це рівень, «що належить культурі». Але з його допомогою неможливо минути ті стандарти, трафарети, норми, правила, закони, технології, методики розвитку обдарованих дітей, зробити щось нове, здійснити самостійний вибір. Для всього цього необхідна більш висока культуротворчість.

Гуманістичний рівень у педагогічних дослідженнях називається ще інтелектуальним у Д. Холланда [13, с. 123], «творчим», «дослідницьким» «винахідницьким» у А. Тауш, Р. Тауш (Tausch R., Tausch A.) [26, с. 374–398], у В. Сухомлинського такий учитель є «справжнім вихователем», який віддає дітям своє серце [21–23].

Вектор «Особистісні смисли» вчителя з домінуючим гуманістичним рівнем презентує смисли, що пов'язуються з прагненнями загальнолюдської спрямованості. На цьому рівні вчитель є індивідуальністю, для нього кожна обдарована дитина є неповторною, має свій унікальний смисл життя, з якою слід вести діалог, а не «здійснювати професійний вплив». Навчитись цьому принципово неможливо, необхідно «визріти», дійти до цього. Тому проблема гуманізації неперервної освіти має вирішуватися не традиційним навчанням, а наданням психолого-педагогічної допомоги для проєктування вчителем власного особистісно-професійного розвитку.

Вектор «Професійний розвиток» на гуманістичному рівні характеризується здатністю учителя вийти за межі повсякденної практики, побачити свою працю з обдарованими дітьми в цілому і зробити її предметом практичного перетворення. Це дає йому можливість стати господарем становища, повноправним автором, конструктором свого сучасного і майбутнього, дозволяє внутрішньо сприймати, осмислювати й оцінювати труднощі та протиріччя професійної діяльності обдарованих дітей, самостійно й конструктивно вирішувати їх у відповідності зі своїми ціннісними орієнтаціями, розглядати труднощі як стимул для подальшого розвитку.

Усвідомлення вчителем своїх потенційних можливостей, перспектив особистісного і професійного росту підштовхує його до постійного експериментування у роботі з обдарованими дітьми, що розглядається як пошук,

творчість, можливість вибору. Вирішальним елементом розвитку вчителя є необхідність робити вибір: відчувати свободу, з одного боку, і відповідальність за все, що відбувається з обдарованими дітьми і відбудеться, – з іншого. Такий учитель добре знає вимоги своєї професії, працює творчо, з ентузіазмом; справедливий; впроваджує нові, авторські напрямки роботи; має унікальну комбінацію особистісно-професійних якостей та позитивну Я-концепцію. Серед якостей особистості гуманістичного рівня виділяються такі: відповідальне ставлення до роботи з обдарованими дітьми, систематичність, творча уява й ентузіазм (Д. Райанс); емоційна стабільність, особистісна зрілість і соціальна відповідальність (Н. Боуерс та Р. Соур); прагнення до максимальної гнучкості; душевне тепло, товариськість, здатність до емпатії – розуміння почуттів обдарованих учнів, готовність відгукнутись на їхні потреби; вміння надавати професійній діяльності особистісного забарвлення; установка на створення позитивних стимулів для сприйняття себе обдарованими дітьми; володіння стилем неформального, теплого спілкування з учнями; емоційна врівноваженість, упевненість у собі, життєрадісність (Р. Бернс); здатність вирішувати різні життєві проблеми, долати труднощі, відчуття своєї потреби обдарованим учням, упевненість, що вони його розуміють, а його вміння, цінності й судження мають певну вагу (Дж. Лембо) [13, с. 124].

Учителі гуманістичного рівня культивують теплі, емоційно забарвлені взаємини з обдарованими дітьми, які щиро їм симпатизують. За будь-яких, навіть несприятливих, обставин вони володіють ситуацією, вміють зняти напруження, уникнути неприємних наслідків. Особливостями сприйняття оточуючих людей вчителями-гуманістами є такі: внутрішній, психологічний аспект справи для них важливіший зовнішнього; намагаються зрозуміти точку зору обдарованих дітей, а потім діють на підставі цього розуміння; довіряють їм і вважають їх здатними адекватно вирішувати свої життєві проблеми; очікують від обдарованих учнів дружнього, а не ворожого ставлення; обдарована дитина для них – особистість, що має власну гідність (А. Комбс); вони сприймають учнів та їх поведінку через загальну установку на доброзичливість. Обдаровані діти оцінюються такими вчителями швидше як здатні, ніж нездатні; товариські, ніж ворожі; гідні поваги, ніж такі, що її не заслуговують; більш схильні співробітничати, ніж «вставляти палиці в колеса»; вважають, що на обдарованих дітей можна покластися (Б.Кларк) [13, с. 125].

Учитель не буде авторитарним «інструктором», а самим собою, другом, товаришем для обдарованих учнів, відкине ритуальну маску, взаємини з ними матимуть забарвлення «глибоко особистісних зустрічей» (К. Роджерс). Щодо розвитку вчителя за вектором «Культуротворчість», то на гуманістичному рівні спостерігається вже настільки велика творчість, що вчитель здатний до високої

реалізації свого людського потенціалу і творення життя – творіння нового «заради блага всіх». Знаходячи свої, нові смисли, він створює свою культуру, яка вступає у діалог з іншими культурами. Цей рівень дозволяє створювати і зберігати свою неповторність, відповідно, рівень є «утворюючим культуру». Тільки починаючи з цього рівня, учитель повністю виконує свою універсальну культуротворчу функцію. Істинна професійна творчість учителя полягає у нових авторських напрямках роботи з обдарованими дітьми, творенні професійної культури.

Духовний рівень має у психолого-педагогічній літературі такі аналогічні назви, як: християнський – у Г. Ващенко [1], «наставник» – у Г. Сковороди [6, с. 35], духовно-філософський – у В. Лемана, «майстер, який виховує послідовників» у Х. Еблі, релігійний у Е. Шпрангера [13, с. 125] та ін.

Вектор розвитку вчителя «Особистісні смисли» на духовному рівні характеризується складанням особистісних стосунків вчителя з Богом, пошуком сенсу життя, освяченого вічним світлом. Згідно уявлень релігійних філософів, це є «основна людська справа дійового осмислення життя, вирощування в собі сил добра і правди є не лише одинична справа кожного окремо; за своєю суттю, природою галузі буття, в якому вона відбувається, вона є загальною, соборною справою, в якій люди зв'язані між собою в Богові» (В. Франкл) [13, с. 126]. На духовному рівні утворюється єдність, яка базується на відносинах любові. Учитель бачить в обдарованих учнях улюблених духовних братів, намагається не нашкодити образу Божому в кожному з них і допомогти своєчасно усунути перешкоди в унікальному шляху обдарованої дитини до Бога.

Щодо вектора «Професійний розвиток», на духовному рівні утворюється єдність учителя з обдарованими дітьми, яка базується на взаєминах любові; учитель відданий професії як вищому смислу свого життя, йому властива надзвичайна особистісна захопленість своєю професією; «початок всього і смак є любов. Як їжа, так і наука (освіта) не справжня від нелюба» (Г. Сковорода) [6, с. 35].

Вектор розвитку вчителя «Культуротворчість» на духовному рівні показує настільки велику особистісну культуротворчість, що тут ступінь протистояння хаосу, руйнуванню, смерті має іншу, вже надлюдську інтенсивність; можливість закладених потенцій близька до абсолютної. Сенс життя вже не співвідноситься із всім реальним і подібний до задумів Творця, а форми творчої діяльності з обдарованими дітьми мало зрозумілі звичайним людям. Тому стосовно культури цей рівень можна назвати «надкультурним».

До творчої діяльності відноситься і весь цілісний акт життя такого учителя, тому що його здійсненність близька до абсолютної. Учителі духовного рівня здатні цілісно сприймати буття: мудреці, праведники, філософи, пророки.

Зробимо *висновок*, що на сучасному етапі різко загострилося протиріччя між потребою у активному, творчому й одночасно відповідальному і дисциплінованому вчителю і реальною можливістю його переходу на нові позиції громадянської відповідальності за свої рішення і дії у роботі з обдарованими дітьми. У зв'язку з цим проблеми проєктування особистісно-професійного розвитку вчителів набувають усе більшої актуальності.

Тому визначення змісту й структури розвитку вчителя є значимою практичною і науковою проблемою для підвищення кваліфікації у закладі неперервної освіти. Вона диктує необхідність пошуку проєкту розвитку вчителя для вироблення технології ефективного управління цим процесом. У гуманістичній психології набуває належного розвитку проблема проєктування особистісно-професійного розвитку вчителів в практичному значенні його роботи з обдарованими дітьми.

У цілому, проблема проєктування особистісно-професійного розвитку вчителів має важливе значення в плані виявлення й актуалізації резервів, які сприяють успішній роботі з обдарованими дітьми, професійному розвитку педагога і заслуговує подальшої науково-теоретичної і практичної розробки. Це і визначає *перспективи подальших досліджень*: слід виділити етапи підвищення кваліфікації педагогічних працівників у закладі неперервної освіти з метою забезпечення ними виховання обдарованих учнів, виявити закономірності і механізми означеного процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників, молоді, батьків. 3-є вид. Т.1. Полтава: Редакція газети «Полтавський вісник», 1994. 191 с.
2. Лебедик Л. В. Критерії розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця у сфері соціальної роботи. Обдаровані діти скарб нації: матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 8–11 груд. 2020 р.) Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. С. 228–231.
3. Лебедик Л. В. Підготовка керівників гуртків до роботи з обдарованими дітьми в системі післядипломної педагогічної освіти. Проєктування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості в умовах воєнного стану : матеріали наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 23–25 черв. 2022 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. 368 с. С. 149–157.
4. Лебедик Л. В. Підготовка майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до виховання лідерських якостей обдарованих дітей із використанням технологій інтенсивного навчання. Лідерство і обдарованість: сучасний науковий дискурс і освітня практика : матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 14–19 лют. 2024 р.). К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. 1014 с. С. 555–566.
5. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 р. № 1225. URL : https://osvita.ua/doc/files/news/929/92993/646-ilovepdf_merged_1.pdf
6. Сковорода Г. С. Повне зібрання творів. У 2-х томах. Т. 1. К. : Наукова думка, 1973. 511 с.
7. Стрельников В. Ю. Застосування творчої спадщини Григорія Сковороди для

- розвитку творчого потенціалу педагогічних працівників у системі неперервної освіти. Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 2 – 4 груд. 2022 р.) / за заг. ред. к.ю.н. Д. С. Луніна. Полтава, 2022. 268 с. С. 110–113.
8. Стрельніков В. Ю., Лебедик Л. В. Розвиток креативності майбутнього фахівця соціальної роботи в епоху цифрової реальності. Філософія для дітей: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 25, 26 трав. 2021 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. 262 с. С. 201–207.
 9. Стрельніков В. Ю. Лекція 2.10. Розвиток інтелектуальних та творчих здібностей учнів. Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно зорієнтованої освіти: Модульний посібник / Автори-упорядники : П. І. Матвієнко, Н. І. Білик, О. О. Новак. Полтава : ПОППО, 2006. С. 248–268.
 10. Стрельніков В. Ю. Методики оцінювання інтелекту та критерії творчої особистості. Обдаровані діти і школа. Методика діагностики та педагогічний досвід (посіб. для вчителів і психологів). Полтава : ПОПОПП, 1998. С. 13–18.
 11. Стрельніков В. Ю. Методологічні засади підготовки педагогічних працівників у системі неперервної освіти до роботи з обдарованими дітьми. Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості: в умовах воєнного стану : матеріали наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 23–25 черв. 2022 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. 368 с. С. 308–314. URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19217>
 12. Стрельніков В. Ю. Механізми розвитку інтелектуального обдарування особистості в умовах інноваційного освітнього середовища. Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Полтава, 09-10 червня 2022 р.) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 193 с. С. 47–50.
 13. Стрельніков В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2002. Кн. 1. 295 с.
 14. Стрельніков В. Ю. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників у закладі неперервної освіти на основі теорій інтенсивного навчання для забезпечення ними виховання лідерських якостей обдарованих учнів. Лідерство і обдарованість: сучасний науковий дискурс і освітня практика : матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 14–19 лют. 2024 р.). К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. 1014 с. С. 893–901.
 15. Стрельніков В. Ю. Побудова механізму розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти. Обдаровані діти – скарб нації: матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 8–11 груд. 2020 р.) Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. 434 с. С. 354–357.
 16. Стрельніков В. Ю. Розвиток інтелектуальних та творчих здібностей студентів. Методичні рекомендації для слухачів педагогічного факультету МПК. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2003. 24 с.
 17. Стрельніков В. Ю. Розвиток інтелектуальних та творчих здібностей учнів (матеріали до вивчення міні-модуля «Інтелект і творчість»). Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно орієнтованої освіти : Модульний посібник / Автори-упорядники : В. Р. Ільченко, П. І. Матвієнко, Н. І. Білик. Полтава : ПОППО, 2003. С. 137–155.

18. Стрельніков В. Ю. Розвиток творчого потенціалу педагогічних працівників у системі неперервної освіти на ґрунті педагогічної спадщини Григорія Сковороди. Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди : колективна монографія / за заг. ред. к.ю.н. Д. С. Луніна. Полтава : Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2022. 360 с. С. 105–113.
19. Стрельніков В. Ю. Роль емоційного інтелекту у забезпеченні здоров'я людини. Постметодика. 2010. № 6. С. 15–21.
20. Стрельніков В. Ю. Управління розвитком інтелекту особистості у закладах вищої і післядипломної освіти. Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті: зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Федій, відп. ред. Ю. Г. Павленко. Вип. 5. Полтава : Сімон, 2022. С. 190–198.
21. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу. К. : Рад. школа, 1971. 208 с.
22. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. К. : Рад. школа, 1970. 288 с.
23. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю. К. : Рад. школа, 1988. 310 с.
24. Тлумачний словник української мови. URL : <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=структура>
25. Schraml W. Einführung in die Tiefenpsychologie für Padagogen und Padagogen und Sozialpadagogen. Stuttgart : Klett, 1970. P. 210-214.
26. Tausch R., Tausch A. Erziehungspsychologie. Göttingen : Hogrefe, 1977. P. 374-398.

Сушко Н. М.,

викладач іноземної мови

ВСП ТЕФК «Миколаївського національного аграрного університету»

mega.NMS77@ukr.net

ДЕБАТИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ТА ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається питання використання дебатів як одного з інноваційних інтерактивних методів розвитку обдарованих здобувачів освіти та обґрунтовується доцільність їх проведення на заняттях з англійської мови. Наведено визначення дебатів як інтерактивного метода вивчення іноземної мови. Розглянуто види та поетапну структуру дебатів. У статті зазначено переваги використання дебатів як інноваційного метода розвитку обдарованих здобувачів освіти, але в той же час зазначено й виклики при використанні цього методу. Висновком статті стало визначення дебатів як ефективного методу роботи з обдарованими здобувачами освіти на заняттях з англійської мови, оскільки вони сприяють розвитку їх критичного мислення, покращують комунікативні навички та дозволяють розширювати мовний потенціал. Завдяки обговоренню складних тем здобувачі освіти отримують можливість самостійно аналізувати інформацію, висловлювати аргументовані погляди та відстоювати власні позиції, що сприяє їхньому інтелектуальному та мовному зростанню.

Ключові слова: комунікативний метод, педагогічна технологія, інноваційний, обдарований, доцільність, ключові аргументи, інтерактивний,